

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Pomocné vědy historické 1: Diplomatika 1

studijní opora pro kombinovanou formu studia v bakalářském studijním programu Historické vědy, specializace Archivnictví

PhDr. et Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Hradec Králové

2017

Anotace kurzu:

Cílem kurzu je seznámit posluchače se základními pojmy disciplíny, s proměnami jejího vývoje a důležitými metodologickými přínosy diplomatických studií našich i světových autorů. Základy vývoje diplomatiky papežské a císařské bude doplňovat pohled na domácí vývoj diplomatiky ve středověku. Předmět poskytuje též přehled o důležitých diplomatických edicích, o jejich vývoji a způsobu vytváření.

Základní informace o kurzu

- povinný předmět, doporučený **druhý ročník** (zimní semestr)
- počet **kreditů 4**, rozsah výuky **39 hodin** a konzultace
- způsob zakončení: **zkouška**

Povinná literatura:

Hlaváček, I.: *O mých předchůdcích a současnicích: soubor studií k dějinám archivnictví, historiografie a pomocných věd historických*, Praha 2011.

Rak, P.: *Diplomatika I.* (= studijní opora – SVP), Ústí nad Labem 2014.

Šebánek, J. a kol.: *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1984.

Zouhar, J.: *De re diplomatica libri sex by Jean Mabillon in Outline*, Listy filologické 133, 2010, č. 3-4, s. 357–388.

Vybrané výrazy užívané v diplomatickém materiálu

(latinský a německý jazyk)

V této studijní pomůcce k předmětu *PVH I (Diplomatika I)*, která vznikla vyexcerpováním na konci materiálu uvedených příruček, je abecedně sestavený seznam častěji se vyskytujících latinských výrazů v diplomatickém materiálu (nejen v listinách, listech všech druhů a městských knihách, nýbrž také v pomocném aktovém materiálu). Jen okrajově byly vybrány výrazy objevující se na epigrafických materiálech (zejména náhrobcích, ale i na pečetích a mincích). Výrazivo pochází z 15. až 19. století včetně, tj. zaměřuje se především na raný novověk, s jehož materiály se studenti setkávají nejčastěji. Latinské výrazy zde uvedené se vyskytují nejen v jazykově latinských textech, ale hojně i v textech psaných německy a česky. Teritoriem slovní zásoby je bývalá rakouská monarchie a území Svaté říše římské. Výběr – jakkoli subjektivní – se snažil podchytit na jedné straně častěji se vyskytující výrazy, na straně druhé takové výrazy, které nejsou uvedeny v jiných českých příručkách (J. Kašpar) nebo

základních slovníků (J. Kábrt a kol., J. Pražák – F. Novotný a kol.). Přednost byla dávana výrazům, které jsou v textech často zkracovány. Pokud se výraz objevuje v pramenech více zkrácený než nezkrácený, je uvedena na prvním místě zkratka.

Kromě latinského výrazu je vždy uveden i německý překlad, protože v jazykově německých textech se často objevuje právě některý z užitých termínů, navíc také zkracovaný, a pro studenty je výhodné osvojit si rovnou i terminologii německou. Ve třetím sloupci následuje český překlad, resp. interpretace.

Studenti, kteří by se chtěli o tématu dozvědět více, musí konsultovat uvedené zdroje.

Slovníček

L	N	Č
actum (a.)	geschehen (und verhandelt)	učiněno a vykonáno
ad acta	zu den Akten (nehmen)	ke spisům (odložit jako věc vyřízenou)
anteacta (a.a./aa.)	Vorakten	předcházející akta
anteacta opposita (app.)	unter Beifügung der Vorakten	připojeno k předcházejícím aktům
anteacta apponenda (appon.)	Vorakten sind beizufügen	je třeba připojit tato předcházející akta
Artium liberalium Magister (AA. LL. M./ AA. M./ ALM)	Magister der freien Künste (akademischer Grad)	magistr svobodných umění (v 17. a 18. st. v č. zemích často označovaný také jako doktorát filosofie (Dr. Phil.)
A-B-C-darien	Nach dem Alphabet geordnete Inhaltsübersichten	Obsahový přehled sestavený podle abecedy (většinou zákoníky kanonického, langobardského i římského práva)
abit res longe	Sache hat kein Ende	věc (záležitost) se rozhodla bez jasného konce/ ještě se nerozhodla
anni currentis/ anno corrente (a.c.)	des laufenden Jahres/ im laufenden Jahr (l. J.)	tohoto roku
a capite	vom Ursprung her	od počátku
accedo/ accepi (acc.)	Ich pflichte bei	souhlasím (s tím)/ přijímám to (psáno na revidovaném konceptu jako marginální pozn.)
accludenda ad Nummer 6 (accl. ad nr. 6)	Beilagen zur (Akten)nummer 6	přiloženo (přílohy) k spisu č. 6
accludendis allegatis (accl. alleg.)	mit (nach) Übersendung der Anlagen, (rakouská něm. Beischlüsse)	s předáním příloh
acta comitialia	Reichstagsverhandlungen	akta zjednání zemského

		sněmu
acta lit. N3 appositā	unter Beifügung der Akte mit der Signatur N3	pod dodatkem u akt se signaturou N3
actum et resolutum (act. et res.)	verhandelt und beschlossen	projednáno a uzavřeno (o úředním jednání)
actis testantibus (act. test.)	nach Aussage der Akten	jak vypovídají akta
actu corporali (act. cor./ a.c.)	persönlich (p./ pers.)	osobně
actum et factum	gehandelt und geschehen (g.g./ g. u. g./ g. & g.)	dojednáno a dáno (potvrzeno)
a.d. = anno domini/ a dato	im Jahr des Herrn/ vom Datum (Tage) des...	Léta Páně/ od tohoto data/ dne ...
ad Clementissimum (ad Cl ^{mum}); ad Celsissimum (ad Cel ^{mum})	an den Allergnädigsten, Erhabensten; Allerhöchsten	Nejvznešenější... (oslovení knížat v dopisech)
ad deliberandum (ad del.)	zur weiteren Erwägung (z. w. E.)	k dalšímu uvážení
ad Generosissimum (ad Gen ^{mum})	an den Edelmü(h)tigsten	Nejšlechtnější (oslovení v dopisech aristokracii)
ad honores (ad h.)	dem Range oder Titel nach	uvozovací formule, za kterou následuje zpravidla nějaký titul nebo úřad
adhortatorium	Ermahnungsschreiben	upomínka (úřední psaní)
ad Illustrissimum (ad Ill ^{mum})	an den Erlauchtesten	Nejosvácenější (oslovení v dopisech knížeti)
ad latus (a. l.)	zur Seite (z. S.); zum Beistand (z. Bsd.)	k té straně; k tomu, kdo může (věc) rozřešit (zejména v soudních věcech)
ad Serenissimum (ad Ser ^{mum})	An Eure Herrlichkeit	Vaší nejjasnější (výsosti) (oslovení v dopisech knížeti)
adstipuliren	beistimmen	souhlasit, přisvědčovat
ad summam X ad summum (obojí: a(d). sum.)	zur Summe, in Summe X aufs Höchste, höchstens	v součtu X co možná nejvýše (k nejvyšší úrovni)
adulteration	(Münz)fälschung	falšování (mincí)
ad vocem (a. v.)	zu dem Wort (möchte ich bemerken, ergänzen)	k tomu (tomuto problému/ této věci) (bych rád poznamenal/ doplnil, že...
anni elapsi (a. e.)	vergangenen Jahres (v. Js.)	předchozího roku
anni eiusdem (a. ej.)	desselben Jahres (d. Js.)	tohoto roku
anni futuri (a. f.)	künftigen Jahres (k. Js.)	příštího roku
annus incarnationis (a. i.)	Jahr der Menschwerdung	rok ztělesnění Boha v Kristu
anno labente (a. l.)	im verflossenen Jahr (i. v. J.)	předešlého roku
alieni iuris (a. iur.)	unter fremder Herrschaft oder Gewalt	přísluší pod jinou pravomoc, jinému úřadu
alienum est (a. e.)	es gehört nicht vor dieses Gericht	záležitost nepatří před tento soud
anno mundi (a. m.) X ante meridiem (a. m.)	im Jahr (nach Erschaffung) der Welt X vormittags	rok po stvoření světa X vždy před polednem
a mundo condito (a. m. c.)	seit Erschaffung der Welt	od stvoření světa
A. M. D. (Artis Medicinae)	Doktor der Heilkunst, Arzt	doktor medicíny

Doctor)		
amita 1. magna (matertera magna) 2. maior (proamita) 3. maxima	1. Schwester des Großvaters (väterlicherseits) 2. Schw. des Urgroßvaters 3. Schw. d. Ururgroßvaters	1. sestra dědečka z otcovy strany 2. sestra pradědečka 3. sestra prapradědečka
A.M.R.M. (Ad mandatum Regiae Majestatis)	auf Befehl seiner königlichen Majestät	z rozkazu Jeho královského majestátu
A.M.S. [sp.] (Ad mandatum Serenissimi)	auf allerhöchsten [Spezial]Befehl	z [zvláštního] rozkazu Nejvyššího (pána)
A.M.S.C.M. (Ad Mandatum Sacrae Caesareae Majestatis)	auf Befehl seiner heiligen kaiserlichen Majestät	z rozkazu Jeho svatého císařského majestátu
Analecta	Auslese; vermischte Aufsätze	výbor (z díla nějakého autora), často název odb. časopisu n. díla v 16./18. st.
Annum	jährlicher Beitrag, Gehalt	roční platba (pravidelná)
anni praesentis (a. p.) X anni prioris/ praeteriti (a. p.)	gegenwärtiges Jahres X vergangenen Jahres	tohoto roku X minulého roku
apponentur (apponantur) acta (app. a.)	Akten sind beizufügen (sind beigefügt worden)	akta je třeba připojit (a. jsou připojena) k dalšímu spisu
anno regni (a. r.)	im Jahr des Königtums (i. J. d. K.)	roku vlády, panování
Argumentum 1. ab invidia 2. achilleum 3. a contrario 4. ad hominem (ex concessis) 5. ex silentio 6. externum 7. internum 8. palmarium (primarium)	1. bösllicher Scheingrund 2. Trugschluss 3. ein aus der Erwägung des Gegenteils hervorgehender Grund 4. gemeinverständlicher Gr. 5. Beweis aus dem Schweigen (des Gegners) 6. B. aus einem außerhalb der Streitfrage liegenden Umstand 7. B. aus einem in der Sache liegendem Umstand 8. entscheidender Beweis	1. záměrně předstíraný důvod 2. chybný, mylný závěr 3. důvod vzniklý zvážením protikladu 4. všem pochopitelný důvod 5. důkaz vzniklý mlčením protivníka 6. důkaz ležící mimo projednávanou otázku 7. důkaz mající svůj vznik uvnitř sporu 8. rozhodující důkaz (rozhodne soudní při)
arrendatio (arrende)	Güterpacht, Pachtvertrag, Pachtgut	nájemní smlouva, smlouva o pronájmu, najatý statek
anno reparatae (a.r.s.)	im Jahr des wieder hergestellter (erworbenen) Heils	roku, kdy se dotyčný uzdravil, přen. kdy získal věčnou blaženost = zemřel
anno urbis (a.u. [c.]) ab urbe condita	im Jahre (nach der Gründung) der Stadt (Rom)	roku po založení Města (myšleno Říma), ale používá se obecně, nejen pro Řím
actum ut supra (a.u.s.)	gehandelt wie oben (gesagt)	projednáno jak řečeno výše
Auscultator	Gerichtsbeisitzer ohne Stimmrecht; Zuhörer bei Gericht	přisedící u soudu bez práva hlasovat
Annos vixit (vazba ... a.v.)	Er lebte ... Jahre	Žil ... (tolik a tolik) let
a vertice (a.v.)	von oben	od shora (např. čtete)
bonis avibus (b.a.)	unter guter Vorbedeutung	se štěstím, pod šťastným

		znamením (narozen apod.)
Bacc. (Baccalaureus)	Belorbeerter (ba., Bel., bac.)	bakalář (ak. titul)
b.b. (bene bene) = optime	sehr gut	dobře, dobře (= výborně)
B. c. D. (Bono cum Deo)	mit dem gütigen Gott (m. g. G.)	s pomocí laskavého Boha
b.m. (beate memorie X bello modo X baccalaureus medicine X brevi manu)	seligen Angedenkens X auf gute, schickliche Art X kurzer Hand (k. H.)	blažené paměti (u zemřelých) X vhodným způsobem X bakalář medicíny X krátce, bez formalit, bez okolků
b.v. 1. beata virgo 2. bene vale 3. bene vixit 4. bona venia	1. gebenedeite Jungfrau 2. Lebewohl 3. er hat wohl gelebt 4. mit gütiger Nachsicht	1. Požehnaná P. Maria 2. sbohem (rozloučení) 3. žil blaze (náhrobní nápis) 4. s laskavou shovívavostí
c. 1. centum (= 100) 2. camera 3. cancellarius 4. collationiert 5. commisit 6. commissione 7. concepit, konzipiert 8. contra 9. cum 10. curia	1. Hundert (100) 2. (Rent)Kammer 3. Kanzler 4. verglichen, überprüft 5. hat angeordnet 6. im Auftrag (i. A.) 7. hat entworfen, konzipiert 8. gegen 9. mit; weil, da, 10. Hof (des Landesherren)	1. číslovka 100 2. komora (parlamentu, soudu aj.) 3. kancléř 4. srovnáno s předlohou, kolacionováno (zvl. u konceptu) 5. uspořádáno, nařízeno 6. na příkaz (koho) 7. koncipováno 8. proti 9. s; protože 10. dvůr (panský, biskupský)
CA (Confessio Augustana)	Augsburgisches Glaubensbekenntnis	Augšpurské vyznání víry (protestanté)
c.a. (cum actis X currentis anni)	mit den Akten X laufenden Jahres	s akty X právě probíhajícího roku
c.a. et t. (cum allegatis et tectura)	mit Beilagen und Aktenband	s přílohami a dalšími akty
cambium (vel ad mutuuum)	Wechsel (W.)	směna, směnka
camera imperialis (c. i[mp.])	kaiserliches Kammergericht (Reichtskammergericht)	říšský dvorní soud
cancellieren	zerschneiden, d.h. rechtlich ungültig machen von Urkunden; durch Einschnitte kassieren	rozstříhnout, tj. právně zneplatnit listinu
castrum doloris	Trauerbühne = Katafalk	katafalk s důležitou osobou vystavený v kostele nebo sále
casualia	Gebühren für kirchliche Handlungen	poplatek za církevní služby během křtu, svatby, pohřbu
casu quod (non) sic	im Falle, dass sich die Sache so (nicht) verhält	pro případ, že věc dopadne zcela jinak (obráceně než chceme)
c.c. 1. cancellarius commisit 2. conclusum collegii	1. Kanzler hat angeordnet 2. Beschluss der versammelten Behörde	1. kancléř nařídil (kanc. pozn.) 2. rozhodnutí spojených

3. correctis corrigendis 4. cum clausula	3. nach Verbesserung des zu Verbessernden 4. mit Vorbehalt	úřadů 3. po opravách je třeba ještě zlepšit 4. s výhradou
CCC (Constitutio Criminalis Carolina)	Peinliche Gerichtsordnung Kaiser Karls V. von 1532	trestní zákoník císaře Karla V. z r. 1532
cc. int. (consilarii intimi)	GR (Geheime Räte)	Tajní radové (titul)
Ce ^r = centner	Z. (Zentner)	cent (50kg v Říši, v Rakousku a Šv. dnes 100kg)
c.f. (cum figuris)	m. A(bb). (mit Abbildungen)	s obrázky, vyobrazením
c.m.c. (commissione magistri curiae)	Auf Anordnung des Hofmeisters (geschrieben)	z nařízení hofmistra napsáno (kancelářská poznámka)
com. (communicetur)	es möge weiter geleitet werden	je záhodné dále věc rozvést (kancelářská poznámka)
compos mentis (c.m.)	bei vollem Verstande	při smyslech (objevuje se na soudních protokolech u podpisů)
comprovincialis	Landsmann	krajan (ze stejné země)
conc. (conceptit)	hat konzipiert	koncipováno
correus	Mitschuldiger, Mitbeteiligter	spoluvinný/ík, spolu odsouzený
c.r.a. (cum remissione actorum)	unter Rückgabe der Akten	je třeba se navrátit k (nějakým jiným) aktům (kanc. pozn.)
c.t. (cum tempore X cum titulis)	mit Zeitzugabe X mit (vollem) Titel (auszufertigen)	pozdě, ale přece včas (např. při akad. čtvrthodince) X vystaveno se všemi tituly (listina)
C.V. (Celsitudo Vestra)	E.H. (Eure Hoheit)	Vaše Výsosti (oslovení knížat)
c.vt. (cancellarius vidit)	Kanzler hat es gesehen	kancléř to viděl a povolil (kancelářská poznámka)
d. 1. 500 2. datum 3. decisio(nes) 4. dedit 5. denarius 6. dictus 7. dies 8. discessit 9. dominus (dn[i], dna.); dd. (dominis [cons(ulae)], dn. (dominus noster)	1. 500 2. gegeben (am... zu...) 3. höchstrichterliche (gerichtliche) Entscheidung 4. er hat gegeben (gezahlt) 5. Pf. (Pfennig) 6. genannt 7. T. (Tag) 8. ist verschieden, (gestorben) 9. Herr (H., Hn.); unser Herr (u. H.)	1. číslovka 500 2. dáno (tehdy a tehdy) 3. rozhodnutí (nejvyššího soudu) 4. dáno, uděláno, zaplaceno 5. fenig (platidlo) 6. jmenovaný, uvedený, řečený 7. den 8. zemřel, zesnul 9. pán (pánové [konšelé]), naš pán/Pán (Bůh)
d.a. (dicti anni)	besagten Jahres (b. J.)	řečeného roku
D., Dr. (doctor)	Doktor	doktor (akadem. titul)
datum ut retro X datum ut supra	Zeit und Ort wie umstehend X Zeit und Ort wie oben	čas a místo jak na předcházející/následující straně X č. a m. viz výše

d.c. (detur copia)	Es werde e Abschrift erteilt.	Je snad učiněn opis.
d.v.c. (dominus cancellarius vidit)	Kanzler hat es gesehen.	šéf kanceláře to viděl a schvaluje
d.d. 1. de dato 2. deo devotus 3. dicto die 4. dominus, dominus 5. dono dedit d.d.d. (dat, donat/dicat, dedicat)	1. vom Tage (der Ausfertigung) 2. gottergeben 3. am genannten Tage 4. Herr, Herr (H. H.) 5. er hat zum Geschenk gemacht, (gestiftet) Dedikationsformel	1. od dne (vyhotovení písemnosti) 2. zasvěceno Bohu 3. jmenovaného dne 4. Pán pan (oslovení v dopisech) 5. darováno dedikační formule (zpravidla se nepřekládá)
decretum 1. ad agendum 2. admissivum 3. aliendi 4. ambitiosum 5. aulicum 6. comminatorium 7. commissoriale 8. concessivum/consecutivum 9. confirmatorium 10. decisivum (sententia decisiva) 11. Dei 12. de solvende 13. dilatorium/prorogatorium 14. in consilio (decr. i. cons.) 15. in senatu 16. interimisticum 17. marginale 18. remissorium 19. restrictivum 20. serenissimi 21. ulterius	1. Vollmacht z. Klageführung 2. Entscheid über die Zulassung eines Rechtsmittels 3. gerichtliche Verkaufserlaubnis 4. parteiischer Bescheid 5. Kabinettsorder 6. Verfügung mit Strafandrohung 7. Verfügung eines Beauftragten 8. Bescheid über die Gestattung eines Gesuchs 9. bestätigendes Urteil 10. Endurteil 11. göttlicher Ratschluss 12. Auszahlungsverfügung 13. Aufschubverfügung 14. im Rat entschieden 15. im Rat beschlossen 16. vorläufige Verfügung 17. Randverfügung 18. Straferlass 19. frühere Verfügung einschränkender Beschluss 20. höchster Erlass 21. weitere (letz.) Verfügung	1. plná moc k žalobě 2. rozhodnutí o schválení nějakého právního prostředku 3. soudní schválení prodeje 4. předpojaté rozhodnutí 5. vládní rozkaz (v monarchii) 6. opatření, které může být vymáháno pod trestem 7. opatření pověřence, 8. rozhodnutí o povolení žádosti 9. potvrzený rozsudek 10. konečný rozsudek 11. Boží vůle 12. rozhodnutí o vyplacení 13. rozhodnutí o odkladu (dalšího rozhodnutí) 14. rozhodnutí přijaté v radě 15. rozh. přijaté v senátu 16. předběžné rozhodnutí 17. okrajové rozhodnutí 18. prominutí trestu 19. dřívější rozhodnutí, které omezuje konečné usnesení 20. nejvyšší úřadní výnos 21. další, konečné rozhodnutí
defectus seminis	Erbenlosigkeit	ztráta předků
def. (defunctus/ -a) den. (denatus, -a)	verstorben (v., vers.) gestorben	zemřelý
D. G., D. g., d.g. (Die gracia, Deo gratias)	von Gottes Gnade (G. G.) Gott sei Dank	z Boží milosti (král český aj.) díky Bohu
del. (deleatur, delineavit)	man streiche weg, er hat es gezeichnet	bylo to vyškrtnuto (nějaký text), nakreslil to (na obrazech, rytinách, freskách aj.)
d.v. (Deo volente X dicti)	so Gott will X genannter	podle vůle Boží X uvedené

valoris)	Währung	měny (= peníze)
des. (designatus)	der für ein Amt Bestimmte	vybraný pro konkrétní úřad
d.h. (de hodierno)	vom heutigen Tage	od dnešního dne
d.l. (dicto loco)	am besagten Orte	na řečeném místě
didymi (= gemelli, gemini)	Zwillinge	dvojče, Blíženci
D.M.S. (Diis manibus sacris)	den verklärten Seelen geweiht	zasvěceno duším zemřelých (hřbitovní nápis)
D.i.U. (dr. iuris utriusque)	Dr. beide Rechte	JUDr. (obojího práva)
dt. X d.t. (dedit X debet)	bezahlt X er schuldet	dal (zaplatil) X dluží
d.vc.vt. (dominus vicecancellarius vidit)	der Herr Vizekanzler hat es gesehen (und gebilligt)	vicekancléř to viděl a schvaluje
e.a. eodem anno	im selben Jahre (i. s. J.)	téhož roku
e.c.p. (ex commissione principis)	auf Anordnung des Fürsten	z nařízení (knížete, biskupa)
e.d. (eodem die X ex decreto)	(noch) am gleichen Tage X infolge des Bescheides	ještě téhož dne X následkem, kvůli (tomuto) nařízení
Effecten	Güter, Vermögen, Habe; Staatspapiere	majetek, jmění, vlastnictví; úřední dokumenty
ej., e. (ejusdem)	desselben (Tages, Monats)	téhož (dne, měsíce aj.)
em. (emeritus) X e.m. (ex mandato)	ausgedient X auf Befehl, im Auftrag	emeritní, vysloužilý X z rozkazu, na rozkaz
ex o., e.o. (ex officio)	von amtswegen (v. a.)	z (moci svého) úřadu
eod.q.s. (eodem quo supra)	am gleichen Tage wie oben	toho samého (dne) jako výše
e.p. (ex parte)	wegen; von Seiten, im Namen, zum Teil	kvůli, pro, z části
eq. (eques)	Ritter	rytíř
exc. (excipe)	ausgenommen	vyjma, kromě; vyjmuto
ex commissione (e.c.)	infolge Auftrages	kvůli příkazu
ex. cons. (ex consensu...)	nach Zustimmung	(ti a ti) souhlasili s...
Exitat	Gemeinschuldner	obecní dlužník
e.c. = e.g. (exempli causa = exempli gratia)	zum Beispiel (z. B.)	Například
exp. (expediatur)	ist abzusenden	k expedici
e.t.m. (ex toto modo)	völlig	úplný, úplně, naprosto
extr. (extractus)	Auszug aus Schriften	extrakt, výtah ze (spisu)
f. (factum X fiat)	ist geschehen X es geschehe!	takto se učinilo, rozhodlo X ať se takto stane, nechť se tak stane (kancel. poznámky)
fabrica ecclesie/ scholae	Kirchenbaufonds/ Schulbauf.	církevní/ školský stavební fond
fec. (fecit)	hat gemacht	uděláno, vyhotoveno (kým)
fas est	Es ist recht; man darf	smí se; je to tak (kanc. pozn.)
feudum 1. apertum 2. castrense 3. devolutum 4. domesticum (gentile) 5. extra curtem 6. femininum (femineum)	1. eröffnetes Lehen 2. Burglehen 3. heimgefallenes Lehen 4. männliches Erblehen (Stammlehen) 5. Lehen, das in einem fremden Territorium liegt	1. uprázdněné/nabídnuté léno 2. hradní léno 3. nazpět připadlé léno 4. dědičné léno po mužské linii 5. mimo (naše) území ležící léno

7. ignobile 8. ligium 9. oblatum 10. venaticum	6. Weiber-, Kunkellehen 7. Bürgerlehen 8. Lediglehen 9. übertragenes Lehen 10. Lehnrecht auf eine Jagd	6. ženské léno (po přeslici) 7. měšťanské léno 8. uprázdněné léno 9. přenesené l. (na jinou os.) 10. léno svobodného lovu
ff. (fortissimo X fecerunt)	sehr stark X haben es gemacht	nanejvýš silně X vytvořili... (pozn. na uměleckých dílech)
f.f. (fieri facias X fieri fecit)	lasse geschehen! X hat veranlasst, dass es gemacht wird	nechte udělat! (kanc. pozn.) X mělo by být uděláno
fl. (florenus)	Gulden (gl., G.)	zlatý (platidlo)
f.m. (felicis memorie)	seligen Angedenkens	blahé paměti (o zemřelém)
forum 1. bladi (frumenti, siliginis) 2. bovarium 3. caballorum (runcinorum) 4. calcificum (calciorum) 5. carbonum 6. caseorum 7. feni 8. ferri 9. herbarum (olitorium) 10. lignum 11. piscium (piscatorium) 12. apprehensionis (depreh.) 13. competens 14. contractus 15. generale et liberum 16. iudiciale (= scamnum) 17. rei sitae	1. Kornmarkt 2. Ochsen-, Rindermarkt 3. Rossmarkt 4. Schuhmarkt 5. Kohlenmarkt 6. Käsemarkt 7. Heumarkt 8. Eisenmarkt 9. Kohlmarkt 10. Holzmarkt 11. Fischmarkt 12. Gericht des Ortes, an dem der Verbrecher ergriffen wurde 13. s ordentliche Gericht 14. Gerichtshof des Vertragsortes 15. echtes, ungebotes Ding 16. Gerichtsstuhl 17. Gerichtsort der beanspruchten Güter	1. trh se zrním 2. trh s voly a skotem 3. koňský trh 4. trh s obuví 5. uhelný trh 6. trh se sýrem 7. senný trh 8. trh se železným zbožím 9. zelný trh 10. trh se dřevem 11. rybí trh 12. soud na místě, kde byl pachatel dopaden 13. řádný soud 14. soudní tribunál 15. pravá a zaručená věc 16. soudní stolice 17. místo soudu, na kterém se vymáhají pohledávky (zboží)
fratriagium	Erbteil nachgeborener Sohn	dědičný díl muž. pohrobka
geminus iuris baccalaureus	Bakkalareus beider Rechte	bakalář obojího práva
genus dicendi	Redeweise, Stil	styl (přednesu, řeči)
germanitas; germanus, -a	Geschwisterschaft; leiblicher Bruder/ Schwester	sourozenectví; rodný bratr/ sestra(nijak nesouvisí s něčím německým!)
h. (habet X hora)	Er hat (gezahlt) X Stunde	zaplatil, „má (zaplacen)“ (kanc. pozn.) X hodina
h.a. (hoc anno, huius anni)	in diesem Jahre, dieses Jahrs	tohoto roku
h.t. (habeas tibi X hec tempore, X hoc titulo)	behalte es für dich X zu unserer Zeit X unter diesem Titel	Nech si to pro sebe! X za našich časů X tohoto titulu (/znění)
h.e. (hoc est)	das ist, das bedeutet (d.i.)	tak jest, to znamená (tj.)
h.l. (hoc loco, huius loci/ legis)	an dieser Stelle, dieses Gesetzes	na tomto místě, téhož místa,/ (podle) téhož zákona
h.m. (hoc mense, huius mensis)	in diesem Monat, dieses Monats	tohoto měsíce, v tomto měsíci

hora cum tempore (c.t., h.c.t.) = tali tempore	Stunde mit (akademischen) Viertel	1h a 15 min
h.s. (hoc sensu)	in diesem Sinne (i.d.S., i.S.)	v tomto smyslu
I (Instrumentum X 1)	Vertrag, Urkunde X Eins	smlouva, listina X č. 1
ICC (iuris consulti)	Rechtsgelehrte (pl.)	právní učenci, poradci
I.C.C. (iuris consultus collegiatus)	Rechtsgelehrtenkolleg, Richterkollegium,	kolegium právních expertů, kolegium přísedících soudu
I.C.M., J.M.A. (In Christi nomine)	in Christi Namen	Ve jménu Krista (invokační formule)
i.f. (ipse fecit X in fidem)	er hat es selbst gemacht X zur Beglaubigung	vytvořil sám (nápís na um. dílech) X na důkaz pravosti
impr. (imprimatur)	es kann gedruckt werden	může se tisknout (zn. censury)
Impulsoriales (litterae)	Aufforderung-, Antreibungs-, Beschleunigungsschreiben	„Vyzývací“ a „urychlovací“ psaní nadřízeného úřadu podřízenému
incl. (inclusive)	einschließlich	včetně
I.N.D. (In nomine Domini)	im Namen des Herrn	ve jménu Pána (Boha)
in hoc passu (= casu)	für diesen Fall, in dm. Falle	pro tento případ, v tomto případě
i.m. (in margine)	auf dem bzw. am Rande	na okraj (poznaťmenat)
I.N.P. (In nomine principis)	im Namen des Fürsten	ve jménu knížete (pána)
in pcto. (in puncto)	in Betreff, betreffend	příslušný, jmenovaný, týkající se, se vztahem k
ins. (insinuirt)	eingereicht, eingeschrieben	podáno (např. žádost)
Ic., Ictus (iuris consultus)	Rechtsgelehrter	právní poradce
L, l. 1. 50 2. lex 3. libra (= lb.) 4. loco	1. 50 2. Gesetz 3. Pfund (Pf.) 4. an rechter Stelle	1. číslovka 50 2. zákon 3. libra (váhová/měnná jednotka) 4. na (správném) místě
l.a. (lege artis X loco allegato)	nach den Regeln der Kunst X am genannten Ort	podle zákona umění X na jmenovaném místě
lat. (latitudo)	Breite	šířka
l.b. (lector benevolo)	dem geneigten Leser	vlídnému čtenáři (v knihách)
lect. et appr. (lectum et approbatum)	gelesen und genehmigt	přečteno a schváleno (kancelářská poznámka)
L.P.D. (laus plurima Deo)	Gott das höchste Lob!	Bůh, buď co nejvíce pochválen
L.S., l.s. 1. lectori salutem 2. legi scriptum 3. loco sigilli	1. Gruß dem Leser! 2. Ich habe das Schreiben gelesen. 3. anstatt des Siegels	1. pozdrav čtenáři! 2. text byl přečten 3. namísto pečeti
m.f. (mala fide)	treulos, betrügerisch	nevěrně, malověrně, nesvědomitě, záludně
m.s.c. (mandatum sine clausula)	unbedingter Befehl	bezpodmínečný rozkaz, příkaz
M.C. (magister curie X magister camerae)	Hofmeister X Kammermeister	hofmistr X správce financí

mdt. (mundirt)	ins Reine geschrieben	vyškrabáno (písmo z textu)
med. (medicus X medius)	Arzt X der Mittlere bei Personenbezeichnungen	lékař X prostředního věku (blíže neurčeného)
me insciente	Ohne mein (Vor)Wissen	bez mého vědomé
memoria ac litteris (m.l., m.a.l.)	mündlich und schriftlich (m.u.sch.)	ústně a písemně
m.m., mut. mut. (mutatis mutandis)	nach Veränderung des zu Verändernden	změniv to, co mělo být změněno
m.m.pr. (manu mea propria)	mit meiner eigenen Hand	mojí vlastní rukou
m.n. (more novo) X m.v. (more vetere)	nach neuem Stil (n.n.S.) X alten Stil	podle nového kalendáře (= Gregoriánského) X podle starého kalendáře (= Juliánského)
m.p(r). (mensis praecedentis/ praeteriti/ prioris)	vorigen Monats (v.M.)	předešlého měsíce
m.pr. (mandato principis)	im Auftrag des Fürsten	z rozkazu knížete (pána)
M.S. (Memoriae Sacrum)	dem Andenken geweiht	svaté památce (někoho)
m.v. (meo voto)	nach meiner Meinung	podle mého mínění
n. (natus, nata, nomine, negatur)	geboren (g., geb.), namens, leugnet, wird bestritten	narozen, ve jménu, jménem, popírá, co je uvedeno (ve výslechových protokolech)
n.n. 1. nomen nescio 2. nomen nominandum 3. nomen notetur	1. den Namen weiß (kenne) ich nicht 2. der Name (des Referenten) muss noch bekannt werden 3. der Name ist einzusetzen	1. jméno neznám 2. jméno (o kom se mluví) už musí být známo 3. na jméně je třeba se shodnout a ustanovit jej
not.p.c. (notificetur per copiam)	es ist durch Kopie mitzuteilen	je třeba to oznámit pomocí kopií
n.t. (notetur terminus)	der Termin ist zu notieren	je třeba si poznamenat daný termín
num. (numeratus)	durchgezählt	spočítáno
ob., o. (obiit)	ist gestorben	zemřel(a) (tehdy a tehdy)
ob rem	mit Erfolg	s úspěchem
p. 1. pagina 2. Papa (P.) 3. pars 4. pater 5. post 6. praesentatum (pr., ps., ptm.) 7. professor 8. publicatum	1. Seite 2. Papst 3. teil (eines Buches) 4. Vater (Priester) 5. nach 6. Eingangsvermerk und – datum auf einem Schriftstück 7. Professor 8. veröffentlich	1. strana, stránka 2. papež 3. část (knihy, práce) 4. otec (zvl. kněz) 5. po (předložka) 6. datum, kdy byla písemnost přijata do kanceláře 7. profesor 8. uveřejněno, publikováno
p. aeq. (partes aequales)	gleiche Teile	stejně díly
pacta conventa	Vertrags-, Vergleichspunkte	jednotlivé body ve smlouvě
p.c. 1. per centum, pro centum 2. per copiam (decreti) 3. pondus civile	1. vom Hundert Prozent 2. durch Abschrift (der Verfügung) 3. bürgerliches Gewicht	1. na 100% 2. skrze kopii (rozhodnutí) 3. měšťanská obchodní váha 4. kníže (pán) nařídil

4. princeps commisit	4. der Fürst hat es angeordnet	
p.d. 1. per decretum 2. post datum 3. pro decernente 4. pro domino (referente)	1. durch schriftliche Verfügung 2. Briefnachschrift 3. für den Befugten 4. anstelle des Herrschers	1. skrze písemné rozhodnutí 2. postskriptum v dopise 3. pro zmocněnce (pl.) 4. pro pána (pana referenta)
p.e. (post expeditionem)	nach Absendung (n. Ab.)	po odeslání
p.p. 1. persona publica/ privata 2. pastor pastorum 3. pastor primarius 4. pater prior 5. per procura 6. per protocollum 7. postpositis postponendis 8. praemissis praetendis 9. praetermissis praetermittendis 10. professor publicus (p.p.o.) 11. pro patria 12. pro persona 13. pro petito 14. publicatum publice 15. praeter propter (p.pr./ptr.)	1. eine ein öffentliches Amt bekleidende Person 2. Hirt der Hirten 3. Hauptpfarrer 4. Vater Prior 5. mit Vollmacht 6. durch Protokollauszug 7. mit Hintansetzung dessen, was hintangesetzt werden muss 8. viz česky 9. unter Weglassung des Wegzulassenden 10. öffentlicher Professor 11. für's Vaterland 12. auf die Person 13. als Gesuch 14. ist öffentlich bekannt zu machen 15. ungefähr	1. osoba zastávající veřejný úřad X nezastávající veř. úř. 2. pastýř pastýřů (součástí titulu papežů) 3. hlavní, první farář 4. Otec převor (titul převorů) 5. plnou mocí 6. skrze výtah z protokolu 7. s opomenutím, které musí zůstat opomenuto 8. po předeslání toho, co muselo být předesláno 9. s vynecháním toho, co mělo být opomenuto 10. veřejný (řádný) profesor 11. pro, za vlast (deviza) 12. k rukám dané osoby 13. jako žádost 14. je to třeba zveřejnit 15. přibližně, více méně
p.r. (praevia relatione)	nach vorherigem Bericht	po předcházející zprávě
r. (recepit X recto X relict)	er hat es erhalten X Vorderseite eines Blattes X Witwe	přijal (to) (kanc. pozn.) X přední strana folia X vdova
r ^{ta} . (registrata X recepta)	eingetragen X eingenommen an	zaregistrováno X přijal (pozn. v účtech)
s. 1. salva, salvo 2. secretarius 3. senior 4. sigillum 5. simile 6. sit 7. solidus 8. solvit	1. unter Vorbehalt 2. Sekretär 3. r Ältere 4. Siegel 5. ähnlich! (aeh.!) 6. es sei, es geschehe 7. Schilling 8. hat gezahlt	1. pod výhradou, že... 2. sekretář 3. Starší (v radě starších, v akadem. senátu aj.) 4. pečeť 5. podobně! (kanc. pozn.) 6. budiž! (kanc. pozn.) 7. šilink (měna) 8. zaplaceno (kanc. pozn.)

Zdroje:

Demandt, Karl E.: *Laterculus Notarum: lateinisch-deutsche Interpretationshilfen für spätmittelalterliche und frühneuzeitliche Archivalien*, 6. Aufl., Marburg 1998.

Dülfer, Kurt – Korn, Hans-Enno: *Gebräuchliche Abkürzungen des 16.–20. Jahrhunderts*, 8. Aufl., Marburg 2000.

Hochedlinger, Michael: *Aktenkunde: Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*, Wien-München 2009.

Jougan, Aloizy: *Słownik kościelny łacinsko-polski*, 8. vyd., Wrocław 1992.

Kuklica, Peter: *Slovník stredovekej latinčiny*, Bratislava 2000.

Niermayer, J. F.: *A Medieval Latin-French/English Dictionary*, Leiden 1976.

Cvičení:

Přeložte výrazy za pomoci výše uvedené tabulky do zbylých dvou jazyků.

sigillum –

mit Vollmacht –

skrze písemné rozhodnutí –

namísto pečeti –

hoc est –

zlatý (platidlo) –

cancellieren –

d.d.d. –

actum –

argumentum –

beistimmen –

Vorakten –

roku vlády, panování –

Ermahnungsschreiben –

compos mentis (c.m.) –

arrendatio (arrende) –

Vaší nejjasnější (výsosti) –

a capite –

abit res longe –

k dalšímu uvážení –

Gemeindschuldner –